ג: משקין בית השלחין פרק ראשון מועד קטן

עין משפט
נר מצוה

כב א ב ג מיי׳ פ״ג מהלכות שמיטה הלכה ח סמג לאוין רסז:
כג ד מיי׳ פ״ג מהלכות ממרים הלכה כ:
כד ה מיי׳ פ״ג מהל׳ שמיטה הלכה ה:
כה ו מיי׳ פ״ז מהלכות לולב הלכה כ:
כו ז מיי׳ פ״ט מהלכות תמידין הלכה ו:

תורה אור השלם

1. ששת ימים תעבד וביום השביעי השבת בחריש ובקציר תשבת: שמות לד כא
2. אדין דניאל די שמה בלטשאצר אשתומם כשעה חדה ורעיוהי יבהלנה ענה מלכא ואמר בלטשאצר חלמא ופשרא אל יבהלך ענה בלטשאצר ואמר מרי חלמא לשנאך ופשרה לערך: דניאל ד טז
3. ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת לי״י שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר: ויקרא כה ד

רבינו חננאל

כי אתא רב דימי אמר, יכול ילקה על התוספת, ונסיב לה תלמודא לפטורא. מאי תוספת, ר׳ אלעזר אמר חרישה שהיא תוספת על הזריעה ועל הקצירה, דאתיא מכלל ופרט, דכל הני פרטי למה לי, והדין הוא תלמודא ונסיב לפטורא. ברטיהן, הזומר והזומר קוצר ובוצר, למה לי, אלא ללמדך דאהני חולדות דזומר ובוצר הוא דמיחייב, אחולדות אחרנייתא לא מיחייב. ר׳ יוחנן אמר ימים שהוסיפו חכמים לפני ראש השנה, להיות חורשין באילן ערב שביעית עד העצרת, אע״פ שנהנה באילן בחרישה זו בשנה השביעית. ובשדה הלבן עד הפסח. וכן, אמרו, יכול ילקה על הוספת ראש השנה, וכו׳ עקיבא דמרבה להו מבחריש ובקציר תשבות, ואמר, אין צריך לומר חריש וקציר של שביעית, שהרי כתיב שדך לא תזרע, אלא חריש של ערב שביעית שנכנס בשביעית כו׳, ונסיב לה קרא לפטורא, כדאמרן ירושלמי בשביעית, ג) באיסור שני פרקים דילו התירו, ובאו, אחרי כן בשעה שאסרו והתירו למקרא סמכו. בחריש, (ובחריש) (ובקציר), איזהו חריש אסור, בחריש, שקצירו אסור, ואיזהו, חריש של ערב שביעית, שנכנס לשביעית, ובקציר שחרישו אסור, ואיזהו, חריש של שביעית שיצא למוצאי שביעית. וכשהתירו אחריהן להקרא סמכו, והא כתיב הכא בשביעית שבת, וכתיב בשבת בראשית שבת, מה ערב שבת בראשית אתה מוהר לעשות עד שתשקע החמה, אף ערב שבת שביעית אתה מוהר לעשות עד שתשקע החמה. אם כן למה נאמר עד העצרת, שעד כאן יפה לפרי ומיכן ואילך מנבל פירותיו. ומקשינן, היכי מבטל רבן גמליאל תקנת הלל ושמאי, והתנן אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו אלא אם כן גדול ממנו בחכמה ובמנין. ופרקינן, תיקנו שמאי והלל תקנה זו והתנו שכל הרוצה לבטל יבוא ויבטל. ומקשינן, וכי דבית הלל ושמאי הן, והא הלכה למשה מסיני הן, דאמר ר׳ יוחנן עשר נטיעות, והן אלו שסינגו בפס׳ [שביעית] פרק ראשון עשר נטיעות מפוזרות בתוך בית סאה חורשין כל בית סאה בשביולין עד ראש [השנה]. פירוש, מהכא שמענינו שהנטיעות הן שמותר לו לחרוש להן בששית עד ראש השנה. אבל האילנות שכבר עשו פירי וזיקקו אין חורשין להן בששית עד ראש השנה. בתחלת פרק ראשון ממס׳ שביעית, עד מתי חורשין שדה האילן ערב שביעית, בית שמאי אומרים כל זמן שהוא יפה לפרי. שהחרישה תועיל לפירות שבאילן שהן הפירות השנה הששית. אבל אם נכנס הקיץ, ונמרו הפירות, ואין החרישה מועלת לאותן הפירות כלום, נאסר בחרישה. שהחרישה אותו (הענף) [הענף] אינה מועלת לשנה הששית כלום, ונעשה כאילו הוא חורש לשביעית, ושעורו בית הלל אותו העת, עצרת. וקרובים דברי אלו לדברי אלו. ומנא תימרא דשני לן בין נטיעה לאילן, כדתנן במס׳ שביעית פ״א, עד איסתי נקראו נטיעות, ר׳ אלעזר בן עזריה אומר עד שיחולו, ר׳ יהושע אומר בת שבע שנים, ר׳ עקיבא אומר נטיעה כשמה. אילן שנגמס, פי׳ שנתהך והוציא חילופין, מטפח ולמטה נטיעה, מטפח ולמעלה כאילן, דברי ר׳ שמעון.

מסורת הש״ס

רבי אלעזר אומר חרישה. מהא ליכא למימר (כ) תמתיים דר׳ אלעזר לעיל דאמר שינו לוקה דאיכא למימר דרבי אלעזר לא שמיע ליה הא דאמר נקמן דהתירו תוספת שביעית הלכך הוה אמר הכי דליכא לפרט מילתא דרב דימי אלא כחרישה אבל לדידיה אסור ולוקה דלא ס״ל אי נמי דסיון דאיתא בהדיא כי הך דלעיל בגמילי דחרישה אינו צריך לומר תמתיים דאין דרך הש״ס לומר תמתיים בדבר המפורש בהדיא כל כך:

יכול ילקה על תוספת של ראש השנה. ואם תאמר מלקות מנלן והלא לא כתיב בתוספת לא אלא עשה גרידא בחרים ובקציר תשבות איכא למימר דמבחרים ובקציר מפקינן דצריך תוספת כלומר שהשביעית מתחלת משנה הששית וכל דין שביעית יהיה לששית דהכי קאמר דחמנא דשביעית מתחלת קודם שנת שביעית וא״כ הוא כשביעית:

עד עצרת. דהיינו יותר דבכל מקום בית שמאי לחומרא ובית הלל לקולא נגד מאותן דבריס דקתני בעדיות (פ״ה):

וקרובים דברי אלו. קא משמע לן דאין ב״ש ומתמירין אלא מעט על ב״ה ולאשמועינן מילתייהו דבית שמאי פירש הכי: **כל** הרוצה לבטל יבא ויבטל. שמא יתקלקלו הקרקעות ואין מנגלין תבואה בלא חרישה לאחר זמן זה המנו שיהא כח להתיר לגרים שחשו להקסד רבים שלא יגרמו רעה לעולם:

הלכה למשה מסיני. מהכא איכא לדקדק מדשרא רחמנא ילדה מכלל דזקינה אסורה הרי על ידי הלכה למשה מסיני נאסרה תוספת שביעית אבל להתירא לחוד לילדה לא אלטריך דמהיכא מיתי לאסור: **נטיעות.** תנן במסכת שביעית פרק קמא עד אימתי נקראו נטיעות ר׳ אלעזר בן עזריה אומר עד שיחולו רבי יהושע אומר בת שבע שנים רבי עקיבא אומר נטיעה כשמה אילן שנגמס פירוש שנתהך והוציא חליפין מטפח ולמטה בנטיעה מטפח ולמעלה כאילן דברי רבי שמעון: **ניסוך** המים. והא דאמרינן בעלמא (שבת דף קנ:) מ״ס יו״ד מ״ס לרבות ניסוך המים מן התורה אינו אלא אסמכתא בעלמא כפר״מ: **שהרי** כבר נאמר שדך לא תזרע וגו׳. ואח״כ כתיב את ספיח קציר לא תקוצו אלמא קצירה לא אלטריך ואפילו אם תימצי לומר חרישה לריכה דאזהרת חרישה לא אשכחן אלא הכא מיהא קצירה לא אלטריך ולהכי דרשא דאתיא קצירה אתיא חרישה כיון דכתביהו גבי הדדי אי נמי ס״ל לר״ע כי היא דאמרן לעיל דלוקה על חרישה וכדאמרינן טעמא לעיל סבר ר׳ עקיבא ותרוייהו מיותרין ואליבא דר׳ עקיבא קפרים ואזיל דר׳ עקיבא סבר אם אינו ענין לשנת תנהו גבי שביעית (ג) ומשמעות שבא להמתיר ולא להקל ולא בעי לאוקמי בשבת כר׳ שמעון דלהקל דהכי עדיפא ליה ור׳ שמעון עדיפא ליה לאוקמי בשבת דפשיטה דקרא מיירי ביה ולהמתיר: אלא

כי אתא רב דימי אמר יכול ילקה על התוספת ונסיב לה תלמודא לפטורא ולא ידענא מאי תלמודא ומאי תוספת ר׳ אלעזר אמר חרישה והכי קאמר יכול ילקה על חרישה דאתיא מכלל ופרט וכלל ונסיב ליה תלמודא לפטורא דאם כן כל הני פרטי למה לי ור׳ יוחנן אמר ימים שהוסיפו חכמים לפני ראש השנה והכי קאמר יכול ילקה על תוספת ראש השנה דאתיא מבחריש ובקציר תשבות ונסיב לה תלמודא לפטורא כדבעינן למימר לקמן מאי ימים שלפני ראש השנה כדתנן (ד)עד מתי חורשין בשדה אילן ערב שביעית בית שמאי אומרים כל זמן שיפה לפרי וב״ה אומרים (א)עד העצרת וקרובין דברי אלו להיות כדברי אלו (ב)ועד מתי חורשין שדה הלבן ערב שביעית משתכלה הלחה וכל זמן שבני אדם חורשים ליטע מקשאות ומדלעות ר׳ שמעון אומר א״כ נתנה תורה שיעור לכל אחד ואחד בידו (ג)אלא בשדה הלבן עד הפסח ובשדה האילן עד העצרת (ד)(וב״ה אומרים עד הפסח) ואמר ר׳ שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא רבן גמליאל ובית דינו (ה)נמנו על שני פרקים הללו ובטלום אמר ליה רבי זירא לר׳ אבהו ואמרי לה ריש לקיש לר׳ יוחנן רבן גמליאל ובית דינו היכי מצו מבטלי תקנתא דב״ש וב״ה והא תנן (ו)אין ב״ד יכול לבטל דברי בית דין חבירו אלא אם כן גדול ממנו בחכמה ובמנין (ז)אשתומם כשעה חדא אמר ליה אימור כך התנו ביניהן כל הרוצה לבטל יבוא ויבטל דידהו היא הלכה למשה מסיני היא דאמר ר׳ אסי אמר ר׳ יוחנן משום ר׳ נחוניא איש בקעת בית חורתן (ח)עשר נטיעות (ט)ערבה (י)וניסוך המים הלכה למשה מסיני אמר רבי יצחק כי גמירי הלכתא שלשים יום לפני ראש השנה ואתו הני תקון מפסח ומעצרת ואתנו בדידהו כל הרוצה לבטל יבוא ויבטל והני הלכתא נינהו קראי נינהו (יא)(דתנן) (יב)בחריש ובקציר תשבות ר׳ עקיבא אומר אין צריך לומר חריש וקציר של שביעית שהרי כבר נאמר (יג)שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור אלא חריש של ערב שביעית שנכנס

דבטל לא נטל אלא מפסח ומעצרת עד שלשים יום לפני ראש השנה: שנכנס

כי אתא רב דימי. מארץ ישראל לבבל: אמר. שמעית דאמרי בא״י יכול ילקה על תוספת: ושמעית דנסיב עליה תלמודא לפטורא. ולא ידענא מאי תוספת ולא פטור: רבי אלעזר אמר חרישה. דמקרא דכתיב בחרישה ובקציר תשבות אלא דרב דימי אלא כחרישה אבל לדידיה אסור ולוקה דלא ס״ל אי נמי דסיון דאיתא בהדיא כי הך דלעיל בגמילי דחרישה אינו צריך לומר תמתיים דאין דרך הש״ס לומר תמתיים בדבר המפורש בהדיא כל כך: יכול ילקה על תוספת של ראש השנה. ואם תאמר מלקות מנלן והלא לא כתיב בתוספת לא אלא עשה גרידא בחרים ובקציר תשבות איכא למימר דמבחרים ובקציר מפקינן דצריך תוספת כלומר שהשביעית מתחלת משנה הששית וכל דין שביעית יהיה לששית דהכי קאמר דחמנא דשביעית מתחלת קודם שנת שביעית וא״כ הוא כשביעית: עד עצרת. דהיינו יותר דבכל מקום בית שמאי לחומרא ובית הלל לקולא נגד מאותן דבריס דקתני בעדיות (פ״ה): וקרובים דברי אלו. קא משמע לן דאין ב״ה ולאשמועינן מילתייהו דבית שמאי פירש הכי: כל הרוצה לבטל יבא ויבטל. שמא יתקלקלו הקרקעות ואין מנגלין תבואה בלא חרישה לאחר זמן זה המנו שיהא כח להתיר לגרים שחשו להקסד רבים שלא יגרמו רעה לעולם: הלכה למשה מסיני. מהכא איכא לדקדק מדשרא רחמנא ילדה מכלל דזקינה אסורה הרי על ידי הלכה למשה מסיני נאסרה תוספת שביעית אבל להתירא לחוד לילדה לא אלטריך דמהיכא מיתי לאסור: נטיעות. תנן במסכת שביעית פרק קמא עד אימתי נקראו נטיעות ר׳ אלעזר בן עזריה אומר עד שיחולו רבי יהושע אומר בת שבע שנים רבי עקיבא אומר נטיעה כשמה אילן שנגמס פירוש שנתהך והוציא חליפין מטפח ולמטה בנטיעה מטפח ולמעלה כאילן דברי רבי שמעון: ניסוך המים. והא דאמרינן בעלמא (שבת דף קנ:) מ״ס יו״ד מ״ס לרבות ניסוך המים מן התורה אינו אלא אסמכתא בעלמא כפר״מ: שהרי כבר נאמר שדך לא תזרע וגו׳. ואח״כ כתיב את ספיח קציר לא תקוצו אלמא קצירה לא אלטריך ואפילו אם תימצי לומר חרישה לריכה דאזהרת חרישה לא אשכחן אלא הכא מיהא קצירה לא אלטריך ולהכי דרשא דאתיא קצירה אתיא חרישה כיון דכתביהו גבי הדדי אי נמי ס״ל לר״ע כי היא דאמרן לעיל דלוקה על חרישה וכדאמרינן טעמא לעיל סבר ר׳ עקיבא ותרוייהו מיותרין ואליבא דר׳ עקיבא קפרים ואזיל דר׳ עקיבא סבר אם אינו ענין לשנת תנהו גבי שביעית (ג) ומשמעות שבא להמתיר ולא להקל ולא בעי לאוקמי בשבת כר׳ שמעון דלהקל דהכי עדיפא ליה ור׳ שמעון עדיפא ליה לאוקמי בשבת דפשיטה דקרא מיירי ביה ולהמתיר: אלא

מסיני שמותר לחרוש תמתיים עד ר״ה כדי שלא יבשו, ואם עבר הן ומפוחרות כהלכתן כתוך בית סאה, נאמר למשה שיונקות בבית סאה טולה ומותר לחרוש אם טולן בשיבולן, אבל אם אינם עבר לו אינם מפוחרות כהלכתן, חורש תחת כל אחת ואחת כשיעור יניקתה לפי חסונן עבר בית סאה, ובאילנות וקנים נאסר לו יום לפני ר״ה כדאמרינן (לקמן), לר׳ שמעון הלכה כר״ע ולר״ע ס״ל, וחכמים עשו סייג לתורה ואסרו בשדה הלבן תחת אילן ובשדה האילן בוקנים מעצרת ואילך, ואמרו בוקנים מפני שיונקים הרבה שלא אילנות בית סאה הרי אלו מצטרפים וחורשים כל בית סאה בשבילן עד עצרת, לפי שבטלו צריך לחן ויצתה מחותת שדה לבן ועשיית שדה אילן, ואם אינם שלם חורש לכל אחד תחתיו לפי חסונן עד עצרת והבאתי אסור מפסח ואילך (סוכה לד:). ערבה. למקדש, דאתיא מרבה לגולב מקראי נפקא (שם). וניסוך המים. לתמידין של שחר שנעשת ומי חטא, דכתמרינן בפרק גולב וערבה (שם.) והתם מפרש כולה מגמכון כן מים כן יין, וכל קרבנות כל ימות השנה אין נסכיהם אלא יין, חוץ מן המא בתמיד של שחר שלצרך שני ניסוכין (שם). הלכה למשה מסיני. אלו שלשה נשאלו בית המדרש מנין להם מן התורה, והשיבו שהלכה למשה מסיני הם ושמע וגרסם כבדר שלמשם (שם). אין צריך לומר חריש וקציר של שביעיות. דעל כרחך תפ״ג דרשא דקרא בשבת קלי, דכתיב ששת ימים תעבוד, שיפה לשביעית קלי, ולא לשבת, חרש וקציר הוא לאסור שלא מלאכות מי שרי (ר״ה ס.) דעל כרחך בשביעית דשמיטה שכתוב מדבר, ולא כדכתיב לאיתוי הכנסיני קלי, מאי שבת חרש וקציר דעקרא, אלא ר״ה ששת ימים תעבוד ובשביעי תשבות, והשתא שלחה עובד בהן בחרים ובקציר אחרו אבו חרש (מכות ד:). אלא חריש של ערב שביעית. אלא יחרוש שדה אילן ערב שביעית חרש שיעול לשביעית (ר״ה שם).

ב) שביעית פ״ט מ״ח, ג) שם פ״ב מ״ח ע״ש, ד) ולעיל בשבת בשביעית, ד) מגילה כ. גיטין לו: עדויות פ״ח מ״ה ע״ש לו. ה) [שבת מז. סוכה מד. קידושין נע. תולין כח.], ו) סוכה לד. מד. תענית ב. זבחים קי:, ז) [ל״ל דתניא בשבת בשבת״ בשביעית לא נזכר ר׳ עקיבא אלא שמתא דתמ״ק ונם הא דאמר כהא שהרי כבר נאמר כי לא מכר בשבת בהשם וכ״מ בהר״ם שם בפירושו בשביעית הוך דתמיתי הכא וכן בר״ה ע. בריש״א היא לבר ספרי נרסי דתנלן], ח) שביעית פ״ח מ״ד ר״ה ע. מכות ח:, ט) [ע״ל], י) [ויקרא רבה], כ) [לקמן ד.], ל) [טוה רש״ם].

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה ואתו ב״ש וב״ה וגזרו מפסח ומעצרת ואתו מתקנתא דידהו וכו׳ ועד העלרת דבל הרוצה לבטל כו׳ לא נטל אלא הפסח והעצרת עד כ׳ כו׳ כל״ל והל״ל: (ב) תוס׳ ד״ה ר״א כו׳ מהא ליכא למימר לעיל תמתיים דר״ל דאמר וכו׳ לא שמיע ליה. ר״ב כלומר לא שמיע ליה הא דאמר דהתירו תוספת שביעית ולכך הוה אמר הכי משום דליכא לפרט כל״ל: (ג) ד״ה שהרי וכו׳ תנהו גבי שביעית ובמשמעותיה דקרא שבת להתמיר:

הגהות הגר״א

[א] גמ׳ ומכ״ל כו׳. כ״ב בירושלמי [שביעית פ״ח] ולמה לא תניתה מקולי ולכך הוה אמר הכי משום דליכא לפרט כל״ל: (ב) ד״ה שהרי וכו׳ תנהו גבי שביעית ובמשמעותיה דקרא שבת להתמיר:

מוסף רש״י

אשתומם כשעה חדא. שתק והיה מתבהר מה יענה (חולין נא. ועי׳ דניאל ד פז). עשר נטיעות. משנה היא בפרק דרעים (שביעית פ״ח מ״ו) עבר נטיעות המפוחרות כתוך בית סאה, אתן כין זו לו לא אלא כמה שיש כין ס״ח לתחתיה, ותפסו בית סאה שהוא כ׳ אמה על כ׳ אמה מפוחרות לאחוך ירוחב כשור, חורשין כל בית סאה כשבילן ערב שביעית עד ר״ה, אע״פ שנעלה מן התורה לחוקף מחול על הקדש, דנעקר לן מנחרים ונקיר תבואה, חרש של ערב שביעית הנכנס לשביעית, ואסור לחרוש שלשים יום לפני ר״ה, כדאמרינן כשמעתא קמייתא דמ״ק מקרלי, נטיעות שלא נחתר הלכה למשה

הגהות הש״ס

(ג) גרסה דל״ל דאיכא לפטורא דמ״ה כל כמי. (ד) גרסה דל״ל ר״ג ימים דינו התירו בלשון כ׳ פרקים כדלקמיה ר׳ פרקים כדלקמיה ר׳ כפס כפס ר״י בשבת שבשבת שבשבת לתקרא סמכו בשבת שבשבת לתקרא סמכו בחרים ובקציר לאוכר אבו חרים של ערב שביעית שנכנס לשביעית ובקיר של שביעית שיצא למוצאי שביעית ויכו׳. (ה) ל״ל מי פתחא הלכתא לי׳ יום לפני ר״ה פי׳ כדתנן ד׳ ויכו׳.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com